

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาในทุกประเทศและนับวันจะทวีความรุนแรงทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินมากยิ่งขึ้น และยากแก่การแก้ไข ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่ว่ามนุษย์มุ่งเรียนรู้แต่เพียงวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าจะเรียนรู้ถึงการพิทักษ์รักษาทรัพยากรเหล่านั้นไว้เพื่อความสมบูรณ์ในระยะยาว ปัญหาสิ่งแวดล้อม ในหลายประเทศล้วนเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจขาดการเอาใจใส่ ขาดความร่วมมือกันในการทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อันประกอบด้วย น้ำดิน ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า แร่ธาตุ และพลังงาน ซึ่งนับวันจะถูกทำลายให้สูญสิ้นไป ตราบใดที่มนุษย์ยังต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติบำรุงความสุขในการดำรงชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ สารพิษ มลภาวะการเพิ่มของประชากร และการเพิ่มปริมาณการบริโภคทรัพยากร ซึ่งล้วนเป็นสาเหตุที่กระทบกระเทือนมาสู่การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการทบทวนถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นว่าได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งแวดล้อม หรือต่อระบบนิเวศอย่างไรบ้าง ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศ ย่อมต้องได้รับความกระทบกระเทือนด้วยเสมอ (อังคณา แซ่เอี้ยว, 2555)

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้ความสำคัญในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม และได้เน้นบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับรัฐ ซึ่งจะทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใหญ่และส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของทุกคนในชุมชน และในประเทศที่พัฒนาแล้วจะส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ พึ่งพิงส่งเสริมรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อม รัฐบาลจึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศโดยปรับกลไกและกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทยให้มีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมีการจัดทำฐานข้อมูลระดับพื้นที่เพื่อการติดตาม ตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มี

ความอุดมสมบูรณ์ จัดทำแผนหลักฟื้นฟูชายฝั่งและทะเลไทยให้คืนความอุดมสมบูรณ์อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

องค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ เป็นหน่วยงานตำบลของจังหวัดตราด มีประชากรประมาณ 5,000 กว่าคน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำสวนผลไม้ มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลไม้ตามฤดูกาลเพื่อส่งขายตามภูมิภาคต่าง ๆ หรือส่งออกนอกประเทศ ซึ่งในแต่ละปีปริมาณผลไม้ที่ออกสู่ตลาดมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดภาวะผลไม้ล้นตลาด ราคาตกต่ำ จึงทำให้เกษตรกรที่ผลิตผลไม้ขายผลไม้ได้ในราคาที่ต่ำกว่าต้นทุน ดังนั้นจึงทำให้เกษตรกรต้องคิดหาวิธีที่จะทำให้ผลไม้ไม่ออกก่อนฤดูกาลหรือต้นฤดูกาลเพื่อจะได้จำหน่ายผลไม้ได้ราคาที่สูง จึงหันมาใช้สารเคมีเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม สารเคมีที่ใช้จะก่อให้เกิดอันตรายต่อสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศอย่างไรบ้าง หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและมีสารเคมีตกค้างในพื้นที่อย่างไร เมื่อมีการใช้สารเคมีดังกล่าวมากขึ้น ทำให้มีสารเคมีตกค้างและปนเปื้อนในดินมากขึ้น หรือทำลายชั้นบรรยากาศของโลกมากขึ้นอุณหภูมิโลกร้อนขึ้น สภาพอากาศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้เกิดภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม ลมพายุ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบ้านเรือนประชาชนด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศในอนาคตให้มีความสมบูรณ์

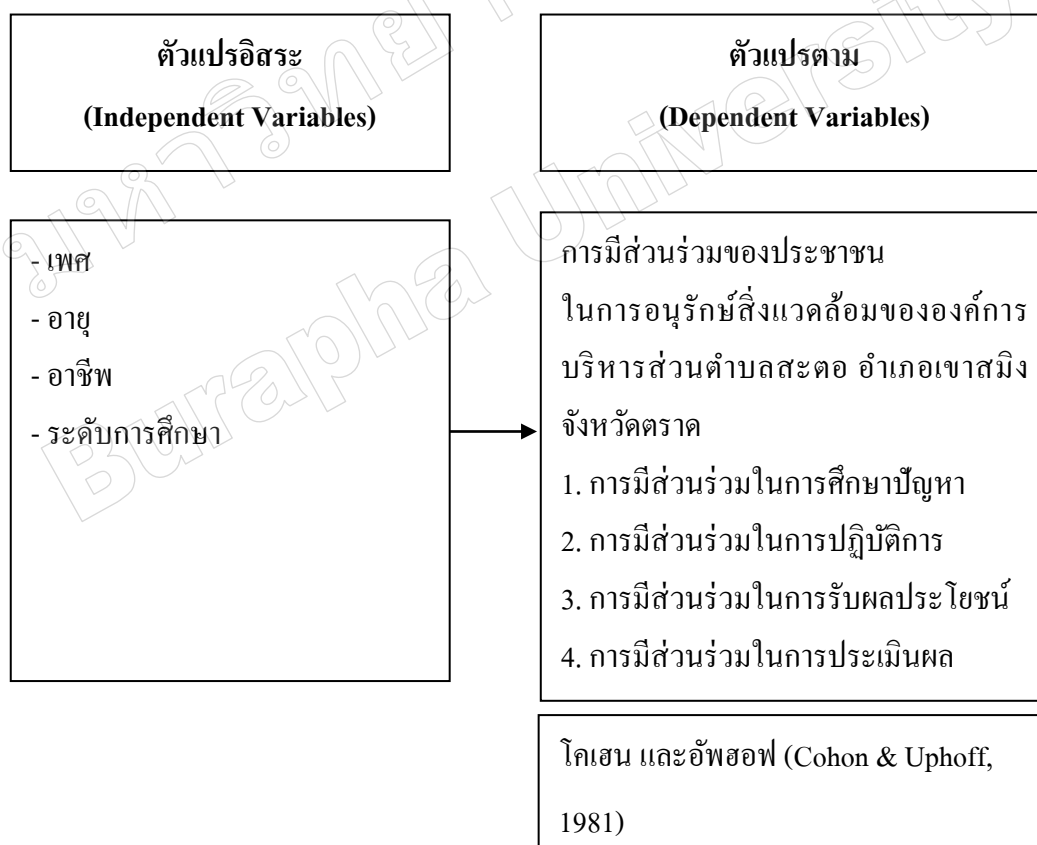
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะท้อนแตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะท้อนแตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะท้อนแตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะท้อนแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
2. ทราบถึงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
3. สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใช้ในการกำหนดแนวทางในการจัดทำแผนงาน/ โครงการเสนอขอรับงบประมาณสนับสนุน องค์กร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ สนับสนุนกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด โดยมีตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ประกอบด้วย 4 ด้าน

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
- 2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาวิจัยประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 3,960 ราย

ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด โดยศึกษาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 - มีนาคม พ.ศ. 2556

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความเข้าใจในความหมายของคำจึงให้คำจำกัดความ ดังนี้
 การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด มีการกระทำในลักษณะทำงานร่วมกัน มีความต้องการร่วมกันและดำเนินการร่วมกันในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การร่วมกันรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ประชาชน หมายถึง ประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดจันทบุรี

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสในลักษณะการทำงานร่วมกัน มีความต้องการร่วมกัน ทั้งทางด้านการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การร่วมกันรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินงานตามแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ขบวนการในการเลือก ทางเลือกในการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งในปัจจุบันทุกองค์กรต่างก็ต้องทำการตัดสินใจทั้งสิ้น โดยในการดำเนินงานภายในองค์กรต่างก็ต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ มากมาย ในการแก้ปัญหาเหล่านั้นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ และตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการแก้ปัญหานั้นอาจมีวิธีที่เป็นไปได้หลายทาง จึงจำเป็นต้องทำการตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม หรือเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้วางไว้มากที่สุด

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์วิธีการแก้ปัญหา หรือมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งในการแก้ไขปัญหา

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือ การมีส่วนร่วมในเรื่อง คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เรื่องความร่วมมือของประชาชน เรื่องการป้องกันและรักษา

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ เป็นการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และรวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์และยาวนานที่สุด โดยสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมนุษย์นำมาสนองความต้องการในด้านปัจจัยสี่ ถ้าขาดทรัพยากรธรรมชาติ มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็นทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรที่เกี่ยวข้องกันทั้งระบบ ผลจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งได้

องค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ หมายถึง มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หมู่ที่ 2 บ้านหนองบัว ตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด มีเนื้อที่ประมาณ 100.27 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 62,671 ไร่ ทิศเหนือติดกับตำบลหนองบอน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด และตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ทิศใต้ติดกับตำบลเทพนิมิต อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ทิศตะวันตกติดกับตำบลประณีต อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด และตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันออกติดกับตำบลบ่อพลอยและตำบลช้างทูน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด